

УДК 338.46:378.1

Клімова А. В., аспірант, завідувач відділу ліцензування та акредитації (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Бадинський Л. О.**, к.т.н., начальник відділу міжнародних зв'язків Центру міжнародного співробітництва та освіти (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розкрито особливості державного регулювання надання освітніх послуг іноземцям закладами вищої освіти України. Проведено порівняльний аналіз чинного законодавства щодо окремих аспектів державного регулювання надання освітніх послуг в частині підготовки та перепідготовки іноземців. Здійснено обґрунтування необхідності та наведено можливі інструменти удосконалення на державному рівні адміністративних методів надання дозволів на започаткування та провадження підготовки та перепідготовки іноземців шляхом внесення змін до існуючої процедури ліцензування надання освітніх послуг закладами вищої освіти.

Ключові слова: державне регулювання надання освітніх послуг, надання освітніх послуг іноземцям, державне регулювання підготовки та перепідготовки іноземців, ліцензування надання освітніх послуг, ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, ліцензування підготовки та перепідготовки іноземців.

Входження України в освітній простір Європи та процеси реформування, що відбуваються в галузі вищої освіти, з одного боку, та розвиток автономії закладів вищої освіти, розширення академічної мобільності здобувачів вищої освіти, з іншого боку, призводить до збільшення частки освітніх послуг, що надаються іноземним громадянам та особам без громадянства (далі – іноземці).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями у своїх працях розглядаються різні аспекти державного регулювання у сфері вищої освіти України. Окремим питанням надання освітніх послуг іноземцям та механізмам державного регулювання цієї сфери приділена увага у працях наступних авторів: А.В. Антонов, М.І. Ворона, В.В. Гуменюк, О.М. Гуменюк, О.Ю. Єрфорт, Д.Д. Плинокос, І.Ф. Прокопенко, С.Б. Цюра, О.Ш. Тонне та ін. Однак реформи, які відбуваються в системі вищої освіти України, активна інтеграція вищої освіти в

освітній простір Європи, зміни, які відбулися у законодавчо-правовому полі України, процеси удосконалення систем зовнішньої та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти зумовлюють необхідність подальшого дослідження даного питання.

Постановка завдання. Дослідження окремих аспектів державного регулювання надання освітніх послуг іноземцям закладами вищої освіти України та обґрунтування необхідності удосконалення стандартів освітньої діяльності у питаннях підготовки іноземців потребують додаткового розгляду, виявлення проблем та пошуку шляхів їх удосконалення.

Викладення основного матеріалу. Державне регулювання освітньої сфери визначається як сукупність форм (прямих і непрямих), методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на кон'юнктуру ринку освітніх послуг і діяльність закладів освіти з метою створення оптимальних умов їх функціонування, забезпечення високої якості освітніх послуг, створення рівного доступу всіх верств населення до вищої освіти, інтеграції вітчизняної системи освіти у європейський освітній простір. Регулювання вищої освіти як одна з функцій управління освітнім сектором розглядається як спосіб досягнення визначених державою соціально-економічних цілей шляхом науково обґрунтованого впливу на систему вищої освіти [1].

За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН України в 2016 році у закладах вищої освіти України навчалось 64066 іноземних студентів зі 147 країн світу: Азербайджану (14,5%), Індії (12,1%), Туркменістану (10,2%), Марокко (7,2%), Грузії (5,6%), Нігерії (5,4%), Йорданії (3,8%), Узбекистану (3,4%), Китаю (3,2%), Єгипту (3,1%) та інші (31,5%) [2].

Динаміка чисельності іноземних студентів в Україні (2011-2016 рр.) наведена на рисунку.

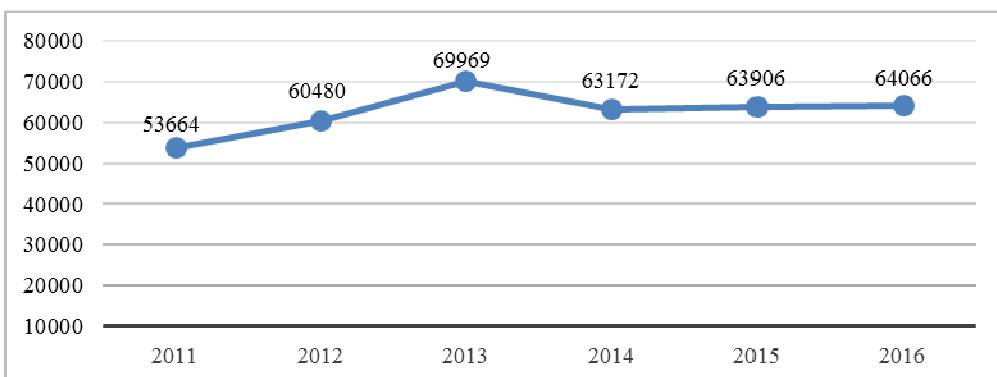

Рисунок. Динаміка чисельності іноземних студентів в Україні (2011-2016 рр.) [2]

У своїх дослідженнях Тонне О.Ш. причинами попиту на здобуття вищої освіти в Україні іноземними громадянами називає оптимальне співвідношення «ціна – якість» на освітні послуги; нижчий рівень цін на навчання та проживання порівняно з європейськими країнами; можливість переїзду для студентів із менш розвинутих країн до держави з вищим рівнем розвитку, яка межує з Європою [3].

У своїх наукових працях Д.Д. Плинокос розглядає державне регулювання надання освітніх послуг іноземцям як цілеспрямований вплив держави сукупністю методів та інструментів, за допомогою яких держава через центральні органи виконавчої влади впливає на розвиток процесу надання освітніх послуг іноземцям в сфері вищої освіти [4].

Одним із методів державного регулювання прямого впливу на процес надання освітніх послуг іноземцям є інструмент ліцензування такої освітньої діяльності закладами вищої освіти, вимоги до адаптації навчальних планів і програм для підготовки іноземців, встановлення державних стандартів освіти, а також необхідність отримання ліцензії суб'єктами підприємницької діяльності, які є посередниками при наборі іноземців на навчання, на такий вид діяльності.

Існуючий механізм державного регулювання вищої освіти регулюються Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності», постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» та іншими нормативно-правовими актами. Регулювання надання освітніх послуг іноземцям здійснюється додатково наступними нормативно-правовими актами: законами України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та про «Про закордонних українців», Указом Президента України від 03.06.1994 р. за № 271 «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова», постановами Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 р. за № 136 «Про навчання іноземних громадян в Україні», від 11.09.2013 р. за № 684 «Деякі питання набору для навчання іноземців та осіб без громадянства», наказом МОН України від 01.11.2013 р. за № 1541 «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» (у редакції наказу МОН України від 11.12.2015 р. за № 1272).

До 2016 року заклади вищої освіти не могли здійснювати підготовку іноземців без отримання ліцензії. Раніше чинною Постановою Кабінету Міністрів України «Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг» передбачалося, що одним з видів освітньої діяльно-

сті у галузі вищої освіти, який підлягав ліцензуванню, була підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземців, а також їх підготовка до вступу у заклади вищої освіти [5]. Для отримання ліцензії на вищезазначені види освітньої діяльності закладами вищої освіти до органу ліцензування – Міністерства освіти і науки України, разом із заявою подавався пакет документів, який включав:

- копії установчих документів та документів, що засвідчують рівень освіти, кваліфікації керівника закладу вищої освіти;
- копії затверджених в установленому порядку навчальних планів, адаптованих для підготовки іноземців, а також навчальних програм;
- відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності, включаючи інформацію про керівника підрозділу, який здійснюватиме підготовку іноземців, та наявність у науково-педагогічних працівників, які викладають українську мову, документів про право викладання української мови як іноземної;
- відомості про матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності включаючи інформацію про наявність облаштованих гуртожитків для проживання іноземців та служби безпеки;
- відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої програми, представлені інформацією про забезпечення навчальними програмами;
- відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності;
- копії документів, що засвідчують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк необхідний для завершення надання освітньої послуги;
- копії документів про відповідність приміщень закладу вищої освіти та його матеріально-технічної бази санітарним нормам, вимогам правил пожежної безпеки, а також нормам з охорони праці [6].

Ліцензійними умовами надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29.11.2011 № 1377, встановлювалися додаткові вимоги до навчальних закладів, що здійснюють навчання іноземців, а саме:

- наявність правової бази, що регламентує в'їзд іноземців в Україну з метою навчання, їх перебування в Україні та виїзд на батьківщину;
- наявність системи набору на навчання іноземців, тобто наявність офіційних угод з іноземними партнерами тощо;
- наявність паспортно-візової служби для обслуговування іноземців;

- наявність системи медичного обслуговування іноземців, страхування їх здоров'я;
- наявність облаштованих гуртожитків для проживання іноземців та служби безпеки [7].

Тобто держава за допомогою процедури ліцензування діяльності, пов'язаної з наданням освітніх послуг іноземцям, здійснювала регулюючий вплив на діяльність закладів вищої освіти, який забезпечував якість надання освітніх послуг відповідно до стандартів освітньої діяльності в галузі вищої освіти.

Прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» внесло корективи в державне регулювання надання освітніх послуг іноземцям в Україні. Даною постановою не передбачається обов'язкове отримання ліцензії закладами вищої освіти для провадження будь яких освітніх послуг для іноземців. Це означає, що усі без виключення заклади, як ті, що раніше мали ліцензію на провадження такого роду діяльності, так і ті, що не мали такої ліцензії, можуть надавати освітніх послуги в частині підготовки та післядипломної освіти іноземців за акредитованими спеціальностями, що може призвести до втрати контролю за організаційним механізмом державного регулювання освіти іноземців в Україні, а також до зниження якості їхньої підготовки.

На сьогодні Міністерством освіти і науки України розроблений проект нормативно-правового акту, який вносить зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладами освіти і, зокрема, в галузі вищої освіти, які передбачають, що започаткування освітньої діяльності з метою підготовки іноземних громадян, в тому числі у сфері післядипломної освіти, підлягає ліцензуванню. При чому проектом документа передбачено, що заклади вищої освіти, що здійснюють підготовку іноземців і мають намір продовжувати таку діяльність, повинні до 31 грудня 2018 року пройти процедуру ліцензування відповідно до вимог Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності в усталеному законодавством порядку. Нормативно-правовим актом встановлюються додаткові кадрові, інформаційні, навчально-методичні та організаційні вимоги для започаткування та провадження такої освітньої діяльності, зокрема:

1. Наявність у закладі вищої освіти структурного підрозділу щодо роботи з іноземцями, до функцій якого, у тому числі, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців в Україні на законних підставах.

2. Наявність у закладі вищої освіти житлових приміщень, придатних для проживання іноземців.

3. Мінімум один із членів проектної групи має володіти англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або мати кваліфікаційні документи (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), пов'язані з використанням англійської мови.

4. Інформаційне забезпечення закладу вищої освіти має додатково передбачати сторінки на офіційному веб-сайті англійською мовою, де розміщена основна інформація про діяльність, зокрема, структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітні (освітньо-професійні та освітньо-наукові, освітньо-творчі програми, зразки документів про освіту, правила прийому іноземців, умови навчання та проживання іноземців, контактна інформація.

5. У навчальних планах має передбачатися обов'язкове вивчення іноземцями державної мови як окремої навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» [8].

Висновки. У результаті проведеного дослідження автори прийшли до таких висновків і рекомендацій:

1. Україна як держава з потужним науковим потенціалом має всі перспективи для надання якісних освітніх послуг іноземцям. Для цього потрібно сформувати якісну науково-методичну базу, а також створити умови для послідовної реалізації освітніх потреб іноземців.

2. Адміністративні методи впливу на здійснення діяльності з надання освітніх послуг іноземцям повинні охоплювати не лише вимоги з додержання норм міграційного законодавства як з боку іноземців, так і з боку закладів вищої освіти та суб'єктів підприємницької діяльності, що є посередниками при наборі іноземців на навчання, а й ліцензування освітньої діяльності з метою підготовки іноземців.

3. На даний час пропонується внести поправки до постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187 «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладами освіти» в частині обов'язкового ліцензування освітньої діяльності закладів вищої освіти в сфері підготовки та післядипломної освіти іноземців.

4. Здійснити удосконалення організаційного механізму підготовки іноземців в закладах вищої освіти України шляхом: забезпечення обов'язкового вивчення іноземцями в закладах вищої освіти навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» незалежно від мови їх навчання (зادля формування комунікативної компетентності іноземців, необхідної для рівного доступу до якісної вищої освіти та їх адаптації в Україні); надання дозволів проводити підготовку до вступу іноземців повинно здійснюватися тими закладами вищої освіти.

ти, які отримали ліцензію на право надання освітніх послуг іноземцям в галузі вищої й післядипломної освіти.

1. Кобець А. С. Роль держави у функціонуванні ринку освітніх послуг [Електронний ресурс] / А. Кобець // Державне управління: удосконалення та розвиток. – № 8. – 2011. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=308>.
2. Іноземні студенти в Україні: статистичні дані [Електронний ресурс] // Офіційне видання Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2017 р. – 24 с. – Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini>.
3. Тонне О. Ш. Механізми державного регулювання освіти іноземних громадян в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи вдосконалення / О. Тонне // Право та державне управління. – 2016. – № 1 (22). – С. 80–87.
4. Плинокос Д. Д. Тенденції розвитку діяльності з надання освітніх послуг іноземним громадянам у ВНЗ України / Д. Плинокос // Наукові праці КНТУ. – Серія: Економічні науки. – 2010. – № 17. – С. 379–382.
5. Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1019 // Офіційний вісник України від 23.08.2007. – 2007 р. – № 60. – ст. 22.
6. Про затвердження примірних зразків документів, що додаються до заяв, для проведення ліцензування освітніх послуг у сфері дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.09.2012 № 1021 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/31131>.
7. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 № 847 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.11.2011 № 1377 // Офіційний вісник України від 30.12.2011. – 2011 р. – № 100. – ст. 80.
8. Проект Постанови Кабінету Міністрів Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/regulatorna_dijalnist/liczumovi-23.08.17.pdf

Рецензент: д.е.н., професор Савіна Н. Б. (НУВГП)

Klimova A. V., Post-graduate Student, The Head of License and Accreditation Department (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne), **Badynskyi L. O., Candidate of Engineering (Ph.D.), Head of International Relations Department of the Centre for International Cooperation and Education** (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

LICENSING AS AN INSTRUMENT OF STATE REGULATION OF FOREIGN STUDENTS TRAINING IN UNIVERSITIES OF UKRAINE

The article shows the peculiar features of state regulation of providing foreign students with educational services in Ukrainian universities. A comparative analysis of the current legislation towards certain aspects of the state regulation of educational services in terms of foreign students training and retraining was made. The necessity was proven and examples of possible tools for improving, at the state level, administrative methods for granting permission for the establishment and conduct of foreign students training and retraining by amending the existing procedure for licensing the provision of educational services in Ukrainian universities were given.

Keywords: state regulation of educational services provision, state regulation of providing foreign students with educational services, state regulation of foreign students training and retraining, licensing the provision of educational services, licensing conditions for educational activities conduction, licensing of foreign students training and retraining.

Климова А. В., аспирант, заведующая отделом лицензирования и аккредитации (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Бадинский Л. А., к.т.н., начальник отдела международных связей Центра международного сотрудничества и образования** (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ЛИЦЕНЗИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАНЦЕВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

В статье раскрыты особенности государственного регулирования предоставления образовательных услуг иностранцам высшими

учебными заведениями Украины. Проведенный сравнительный анализ действующего законодательства по отдельным аспектам государственного регулирования предоставления образовательных услуг в части подготовки и переподготовки иностранцев. Осуществлено обоснование необходимости и приведены возможные инструменты совершенствования на государственном уровне административных методов предоставления разрешений на подготовку и переподготовку иностранцев путем внесения изменений в существующую процедуру лицензирования предоставления образовательных услуг высшими учебными заведениями.

***Ключевые слова:* государственное регулирование предоставления образовательных услуг, предоставление образовательных услуг иностранцам, государственное регулирование подготовки и переподготовки иностранцев, лицензирование предоставления образовательных услуг, лицензионные условия осуществления образовательной деятельности, лицензирование подготовки и переподготовки иностранцев.**
